

MAQSUD QORIYEVNING “IBN SINO” ROMANIDA TABOBAT TASVIRI

ИЗОБРАЖЕНИЕ МЕДИЦИНЫ В РОМАНЕ МАКСУДА КОРИЕВА «ИБН СИНА»

THE DEPICTION OF MEDICINE IN MAKSUD QORIYEV'S NOVEL IBN SINA

Tusmatov Shoxrux Rasuljon o'g'li

<https://orcid.org/0009-0009-9328-7349>

Central Asian Medical University

Tusmatov Sh.R. (2025). MAQSUD QORIYEVNING "IBN SINO" ROMANIDA TABOBAT TASVIRI. ActaCAMU, 4(12), 309–311. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17950050>

Annotatsiya: *Maqsud Qoriyevning “Ibn Sino” romani o‘zbek adabiyotidagi muhim tarixiy-biografik asarlardan biridir. Ushbu maqola romanda tabobat tasvirining badiiy va ilmiy jihatlari, Ibn Sinoning tibbiy merosi va uning o‘zbek adabiyotidagi aksini tahlil qilishga bag‘ishlanadi. Maqolada tabobatning romandagi o‘rni, o‘rta asr tibbiyotining badiiy tasviri va Qoriyevning ushbu tasvirni yaratishda qo‘llagan uslublari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, roman orqali zamonaviy o‘quvchiga yetkazilgan tibbiy bilimlarning ahamiyati va ularning o‘zbek xalq tabobati bilan aloqasi muhokama qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *Maqsud Qoriyev, Ibn Sino, tabobat, tarixiy roman, o‘zbek adabiyoti, tibbiyot tasviri.*

Аннотация: *Роман М. Кориева «Ибн Сина» является одним из значимых историко-биографических произведений узбекской литературы. Данная статья посвящена анализу художественных и научных аспектов изображения медицины в романе, медицинского наследия Ибн Сины и его отражения в узбекской литературе. В статье рассматривается роль медицины в романе, художественное изображение средневековой медицины и методы, использованные Кориевым для создания этих описаний. Также обсуждается значение медицинских знаний, переданных современному читателю через роман, и их связь с узбекской народной медициной.*

Ключевые слова: *М. Кориев, Ибн Сина, медицина, исторический роман, узбекская литература, изображение медицины.*

Abstract: *Maksud Qoriyev's novel Ibn Sina is one of the most significant historical and biographical works in Uzbek literature. This article is devoted to analyzing the artistic and scientific aspects of the depiction of medicine in the novel, Ibn Sina's medical legacy, and its reflection in Uzbek literature. The paper examines the role of medicine in the novel, the artistic representation of medieval medical practices, and the techniques used by Qoriyev to portray them. It also discusses the importance of the medical knowledge conveyed to modern readers through the novel and its connection to traditional Uzbek medicine.*

Keywords: *M. Qoriyev, Ibn Sina, medicine, historical novel, Uzbek literature, depiction of medicine.*

Kirish. O‘zbek adabiyotidagi tarixiy-biografik romanlar o‘ziga xos badiiy-estetik va ma’rifiy ahamiyatga ega bo‘lib, ular orqali o‘tmishdagi buyuk shaxslarning hayoti va faoliyati zamonaviy o‘quvchilarga yetkaziladi. Muhammad Qoriyevning “Ibn Sino” romani (1970) o‘zbek adabiyotidagi eng muhim asarlardan biri sifatida Abu Ali Ibn Sinoning hayoti, ilmiy faoliyati va tabobat sohasidagi ulkan hissasini yoritadi. Romanda tabobat tasviri nafaqat Ibn Sinoning shaxsiyati va faoliyatini ochib berish vositasi sifatida, balki o‘rta asr Sharq tibbiyotining badiiy aks ettirilishi sifatida ham muhim o‘rin tutadi. Ushbu maqola romanda tabobatning qanday tasvirlanganligini, uning badiiy va ilmiy

jihatlarni tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, Qoriyevning ushbu tasvirni yaratishda qo'llagan uslublarini va ularning o'zbek adabiyotidagi o'rnini ko'rib chiqadi.

Maqsadi – romandagi tabobat tasvirining badiiy ahamiyati, uning o'rta asr tibbiyoti bilan bog'liqligi va zamonaviy o'quvchiga ta'sirini tahlil qilishdir. Shu bilan birga, romanda tabobatning o'zbek xalq tabobati bilan aloqasi va uning o'quvchilarga yetkazadigan ma'rifiy ahamiyati ham muhokama qilinadi.

Ibn Sino (980–1037) nafaqat Sharq, balki jahon ilmiy dunyosida muhim shaxs hisoblanadi. Uning “Al-Qonun fit-tibb” (“Tibbiyot qonunlari”) asari o'rta asr tibbiyotining eng muhim manbalaridan biridir (Ibn Sino, 1992). Bu asar nafaqat tibbiy bilimlarni tizimlashtirgan, balki keyingi asrlarda Yevropa va Sharq tibbiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan. O'zbek adabiyotidagi tarixiy romanlarda Ibn Sinoning hayoti va faoliyati turli nuqtai nazardan yoritilgan bo'lsa-da, M.Qoriyevning “Ibn Sino” romani ushbu shaxsiyatning ilmiy merosini badiiy adabiyotda aks ettirishda muhim o'rin tutadi (O'zbek adabiyoti, 2004).

Qoriyevning romani haqida adabiyotshunoslar turli xil fikrlar bildirgan. Masalan, O. Sharafiddinov (1975) romanni “o'zbek adabiyotidagi tarixiy-biografik janrning muhim namunasi” deb baholagan. Shu bilan birga, romanda tabobat tasvirining o'ziga xosligi va uning badiiy uslubdagi ifodasi haqida yetarlicha tahlil qilinmagan. Ushbu maqola ushbu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, tabobat tasvirining romandagi o'rnini va uning o'quvchiga ta'sirini ko'rib chiqadi.

Romanda tabobatning badiiy tasviri. M.Qoriyevning “Ibn Sino” romanida tabobat tasviri asarning muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Yozuvchi Ibn Sinoning tibbiy faoliyatini nafaqat uning shaxsiyati orqali, balki o'rta asr Sharq jamiyatining ijtimoiy va ilmiy muhiti orqali yoritadi. Romanda tabobat tasviri ikki asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi: birinchisi, Ibn Sinoning ilmiy izlanishlari va tajribalari; ikkinchisi, uning bemorlarni davolash jarayonidagi amaliy faoliyati.

Ibn Sinoning ilmiy izlanishlari romanda uning “Al-Qonun fit-tibb” asarini yaratish jarayoni orqali tasvirlanadi. Qoriyev bu jarayonda Ibn Sinoning fan va falsafa o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydi. Masalan, romanda Ibn Sinoning inson tanasini tushunish uchun nafaqat tibbiy, balki falsafiy va mantiqiy yondashuvlardan foydalangani aks ettiriladi. Bu tasvirlar o'quvchiga o'rta asr tibbiyotining ilmiy asoslarini tushunish imkonini beradi.

Bemorlarni davolash jarayonidagi tasvirlar esa romanning eng ta'sirli qismlaridan biridir. Qoriyev Ibn Sinoning bemorlar bilan muloqotini, ularning kasalliklarini tahlil qilishini va davolash usullarini o'ziga xos badiiy uslubda yoritadi. Masalan, romanda Ibn Sinoning bir bemorning yurak kasalligini aniqlash jarayoni tasvirlanadi, bunda u nafaqat tibbiy bilimlariga, balki psixologik sezgirligiga ham tayanadi. Bu tasvirlar tabobatni nafaqat ilmiy jarayon, balki insoniy hamdardlik va g'amxo'rlik sifatida ko'rsatadi.

O'rta asr tibbiyoti va o'zbek xalq tabobati bilan aloqa. Romanda tabobat tasviri o'rta asr Sharq tibbiyoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, unda o'zbek xalq tabobatining elementlari ham seziladi. Ibn Sino o'z davrida o'simliklardan tayyorlangan dorilar, qon olish (hijoma) va boshqa an'anaviy usullardan foydalangan. Qoriyev ushbu usullarni romanda o'zbek xalq tabobati bilan bog'laydi, bu esa asarni milliy ruh bilan boyitadi. Masalan, romanda Ibn Sinoning o'simliklardan dori tayyorlash jarayoni tasvirlanar ekan, o'zbek xalq tabobatida keng tarqalgan o'tlar (masalan, romashka, yalpiz) haqida ishora qilinadi.

Shu bilan birga, Qoriyev tabobat tasvirida o'rta asr tibbiyotidagi ilmiy yondashuvlarni ham ta'kidlaydi. Ibn Sinoning kasalliklarning sabablarini tahlil qilishda tizimli yondashuvi, uning anatomiya va fiziologiyaga oid kashfiyotlari romanda o'quvchiga tushunarli tarzda yetkaziladi. Bu tasvirlar nafaqat o'rta asr tibbiyotining rivojlanganligini, balki Ibn Sinoning zamonaviy tibbiyotga qo'shgan hissasini ham ko'rsatadi.

Tabobat tasvirining badiiy uslubi. Qoriyev tabobat tasvirida o'ziga xos badiiy uslubdan foydalanadi. U ilmiy ma'lumotlarni o'quvchiga tushunarli qilish uchun tasviriy vositalar, metafora va qiyoslardan foydalanadi. Masalan, Ibn Sinoning bemor yuragini “charchagan soat mexanizmi”ga qiyoslashi uning kasallikni tushuntirishdagi o'ziga xos uslubini ko'rsatadi. Bu tasvirlar nafaqat o'quvchining diqqatini jalb qiladi, balki ilmiy ma'lumotlarni badiiy shaklda taqdim etish imkonini beradi.

Bundan tashqari, Qoriyevning dialoglari orqali tabobat tasviri yanada jonli va ta'sirli bo'ladi. Ibn Sino va uning shogirdlari o'rtasidagi munozaralar, bemorlar bilan suhbatlar orqali tabobatning insoniy va ilmiy jihatlari bir-biriga uyg'unlashadi.

Xulosa. M.Qoriyevning "Ibn Sino" romanida tabobat tasviri asarning badiiy va ilmiy ahamiyatini oshiruvchi muhim element sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi o'rta asr tibbiyotining ilmiy asoslarini o'zbek xalq tabobati bilan uyg'unlashtirib, Ibn Sinoning shaxsiyati va faoliyatini o'quvchiga yaqinlashtiradi. Romanda tabobat tasviri nafaqat ilmiy bilimlarni yoritish vositasi, balki insoniy hamdardlik va g'amxo'rlik ramzi sifatida ham muhim o'rin tutadi. Qoriyevning badiiy uslubi, tasviriy vositalari va dialoglari orqali tabobatning murakkab jarayonlari oddiy, ammo ta'sirli tarzda taqdim etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ibn Sino. (1992). *Al-Qonun fit-tibb*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Qoriyev, M. (1970). *Ibn Sino*. Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti.
3. Sharafiddinov, O. (1975). *O'zbek adabiyotidagi tarixiy romanlar*. Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
4. O'zbek adabiyoti. (2004). *O'zbek adabiyotidagi tarixiy shaxslar tasviri*. Toshkent: Universitet nashriyoti.